

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту історії, права та
міжнародних відносин

 Ю.В. Подрез

вересня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність: 053 «Психологія»

освітньо-професійна програма: «Практична психологія» першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Мова навчання: українська

Погоджено
науково-методичною комісією
Навчально-наукового інституту
історії, права та міжнародних відносин
14 вересня 2020 р.

Голова: Моцак С.І.
к. пед. н., доцент

Суми – 2020

Розробник:

Бугрій Володимир Станіславович – доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри історії України

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від 03 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри
кандидат історичних наук, доцент

О.В. Вовк

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
1-й		
Семестр		
2-й		
Лекції		
16 год.		
Практичні, семінарські		
16 год.		
Лабораторні		
0 год.		
Самостійна робота		
84 год.		
Консультації:		
4 год.		
Загальна кількість годин – 120		Вид контролю: екзамен

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Історія та культури України» є розкриття у хронологічній послідовності історичних процесів та розвитку матеріальної і духовної культури в Україні.

Навчальна дисципліна «Історія та культура України» викладається на неісторичних спеціальностях Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Вона є діапредметною, оскільки синтезує в собі дві гуманітарні науки, споріднені за своїм змістовим наповненням: історію та культурологію. Історія вивчає минуле людського суспільства, а культурологія – розвиток культури, тобто усього, що створено людиною.

Навчальна дисципліна розрахована на студентів 1-го року навчання першого рівня вищої освіти – бакалавр. На забезпечення досягнення означеної мети вивчення навчальної дисципліни та відповідно до змісту цієї програми спрямовані навчально-освітні заходи, що пов'язані з проведенням лекційних, практичних (семінарських) занять та виконання студентами самостійної роботи, що в цілому забезпечить можливість майбутньому бакалавру більш ефективно адаптуватися у соціальне середовище та суспільну діяльність. Під час навчального процесу й професійної підготовки фахівців відповідного напрямку передбачається застосування різних методів подання інформаційного матеріалу (в т. ч. у поєднанні із застосуванням схем, таблиць, графіків, новітніх технічних технологій тощо).

Зміст програми зорієнтований на досягнення й забезпечення прогнозованих параметрів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та відповідає відповідному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних знань, загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, необхідних для ефективного виконання завдань відповідного рівня професійної діяльності.

Перед навчальною дисципліною **ставляться наступні завдання:**

- подати наукову періодизацію історії України, характерні риси основних періодів української історії, їхні особливості, визначальні події та явища в кожному з них;

- узагальнити досвід національного державотворення, традиції української державності, значення боротьби українського народу за її відродження та збереження;

- розкрити історію соціально-економічних та суспільно-політичних процесів в Україні, основні етапи українського національно-визвольного руху, його конкретний зміст і організаційні форми, визначити роль і місце в українській історії видатних історичних осіб;

- висвітлити зміст і особливості розвитку української матеріальної та духовної культури, її взаємозв'язок зі світовою культурою;

- показати найважливіші події та явища української історії в контексті світової історії, роль України в системі міжнародних відносин.

Навчальна дисципліна спрямована на формування **інтегральної компетентності:**

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей:**

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного)

суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних (фахових, предметних) компетентностей** спеціальності:

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Програма навчальної дисципліни розроблена з урахуванням та відповідно до нормативних вимог законодавства про вищу освіту, ліцензійних умов провадження освітньої діяльності й інших нормативно-правових актів обов'язкового та рекомендаційного характеру, у т.ч. відомчих рекомендацій з навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін у закладах вищої освіти. Передумовою для вивчення дисципліни є здобуття повної загальної середньої освіти.

Навчальна дисципліна відноситься до обов'язкових навчальних дисциплін і за своїми змістом і за змістом, концептуальними ідеями, формуванням компетентностей дисципліна пов'язана з предметами суспільно-гуманітарного спрямування: правознавством, соціологією, логікою, етикою, естетикою, філософією.

3. Результати навчання за дисципліною

Формулювання результатів навчання для обов'язкових дисциплін зорієнтовано та базується на результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою (програмних результатах навчання), спрямовано на їх деталізацію. За результатами вивчення навчальної дисципліни за цією програмою суб'єкти повинні оволодіти наступними знаннями, уміннями і навичками:

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка рівня та якості знань студентів здійснюється у відповідності до методики рейтингової оцінки та полягає у здійсненні розрахунку суми балів за всіма видами практичних завдань та результатами самостійної роботи. Акумуляція (накопичення) балів здійснюється протягом семестру. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен шляхом усного опитування по питанням лекційного курсу, практичних занять та самостійної роботи. Засоби діагностики успішності навчання включають усне опитування на практичних заняттях, письмові контрольні роботи та тестування за розділами програми дисципліни.

Щодо системи розподілу балів, які отримують студенти та рейтингової системи, яка трансформується в національну шкалу та шкалу ECTS, то відповідні відомості наведені у цій програмі.

Шкала ECTS	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Студент демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни. Знає історіографію та джерела з дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включатись в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях, що розглядаються. Студент розкриває питання, використовує додатковий матеріал передбачений робочою програмою; проявляє впевненість в тлумаченні теоретичних положень.
B	Студент демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною. Знає сучасні наукові праці та джерела з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань дає вичерпні відповіді.
C	Студент в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення, що відповідають робочій програмі дисципліни, робить на їх основі висновки та узагальнення. Вміє пояснити основні поняття. Помилки у відповідях не є системними. Знає основні факти та їх перебіг.
D	Студент засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни. Розуміє основні поняття та факти, що є визначальними в курсі, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.
E	Студент має певні знання, передбачені в робочій програмі дисципліни на мінімально допустимому рівні. З труднощами пояснює перебіг основних подій і фактів. Виконання практичних / контрольних та інших завдань роботи здійснюється формалізовано, без глибокого розуміння їх суті.
F	Студент повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Студент не допущений до здачі екзамену.
FX	Студент може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних робіт в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у студента відсутні.

Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота	Іспит	Сума
Модуль №1,2		
75	25	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Ідентифікація та облік знань студентів проводиться, як правило, під час практичних (семінарських) занять з конкретних тем, а також під час складання іспиту (в рамках частини або усього матеріалу навчальної дисципліни).

Облік успішності враховує ступінь підготовленості до практичних занять, активність студента під час обговорення питань, розв'язання завдань самостійної підготовки. Формами контролю є: поточний та підсумковий.

Здійснення поточного контролю забезпечується під час проведення практичних (семінарських) занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента. Формами проведення поточного контролю є: усне опитування студентів; написання й перевірка доповідей та рефератів; виступ з доповідями та рефератами; підготовка презентацій та їх захист тощо.

Підсумковий контроль відбувається у вигляді іспиту. При цьому враховуються результати оцінювання поточної роботи. Іспит проводиться за екзаменаційними білетами, питання до яких добираються в межах програмних питань, що складають зміст навчальної дисципліни. Прозорість та відкритість окресленої системи контролю забезпечується шляхом попереднього ознайомлення студентів з цією системою.

Запроваджена у вищому навчальному закладі система контролю має на меті встановлення рівня, якості та змісту опанування студентом матеріалу навчальної дисципліни.

Зокрема, студент повинен:

знати:

- історичне минуле та сьогодення українського народу;
- етапи розвитку української державності;
- події національно-визвольного руху в Україні;
- процес становлення української нації;
- видатних політичних діячів України;
- факти соціально-економічного і політичного розвитку України;
- події відродження Української держави;
- найважливіші здобутки матеріальної і духовної культури України;
- внесок українського народу в скарбницю світової культури.

вміти:

- аналізувати історичні документи за допомогою різних наукових методів, спираючись на принципи історизму, об'єктивності, зв'язку теорії з практикою;

- користуватися історичними джерелами, спеціальною історичною літературою та довідниковими виданнями з історії України;

- застосовувати одержані знання та набуті навички у вивченні інших суспільних наук;

- використовувати історичний досвід держав і державотворення в практичній діяльності для створення демократичної правової держави в Україні, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій;

- самостійно робити правильні прогнози у сфері суспільно-політичного життя людського суспільства на основі історичних знань, як в процесі навчання так і під час самостійної діяльності.

Додатково засобами та методами оцінювання й демонстрування результатів навчання можуть бути: тести, проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, розрахункові роботи, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних/групових завдань тощо.

6. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1

Історія та культура України у давню, середню та модерну добу

Тема 1. Вступ до дисципліни. Україна в давні часи.

Тема 2. Київська держава (Русь-Україна) та Галицько-Волинська держава.

Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV–XVII ст.).

Тема 4. Початок Національно-визвольної війни українського народу (1648–1657 рр.). Утворення Української козацької держави.

Тема 5. Боротьба за збереження Української козацької держави. Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.

Тема 6. Українські землі у другій половині XVIII – першій половині XIX ст.

Тема 7. Українські землі у другій половині XIX – на початку XX ст.

Змістовний модуль 1

Історія та культура України у новітній час.

Тема 8. Україна в Першій світовій війні. Початок Української революції (1914–1917 рр.)

Тема 9. Україна у період боротьби за відродження і збереження державності (1917–1921 рр.)

Тема 10. Встановлення й утвердження радянського тоталітарного режиму в Україні. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1921–1938 рр.)

Тема 11. Україна в роки Другої світовій війні (1939–1945 рр.)

Тема 12. Україна у перше повоєнне десятиліття та в умовах лібералізації суспільства (1945–1964 рр.)

Тема 13. Україна у роки загострення кризи радянської системи (1964–1991 рр.)

Тема 14. Україна в умовах становлення державності (1991-2004 рр.)

Тема 15. Українська держава на початку XXI ст.

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назва теми	усього	лекції	прак тичні	консул ьтації	самостій на
Модуль 1. Історія та культура України у давню, середню та модерну добу					
Тема 1. Вступ до дисципліни. Україна в давні часи	6	2			4
Тема 2. Київська держава (Русь-Україна) та Галицько-Волинська держава.	6		2		4
Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV–XVII ст.)	8		2		6
Тема 4. Початок Національно-визвольної війни українського народу (1648–1657 рр.). Утворення Української козацької держави	8	2			6
Тема 5. Боротьба за збереження Української козацької держави. Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.	8		2		6
Тема 6.	6		2		4

Українські землі у другій половині XVIII – першій половині XIX ст.					
Тема 7. Українські землі у другій половині XIX – на початку XX ст.	12	4		2	6
Модуль 2. Історія та культура України у новітній час					
Тема 8. Україна в Першій світовій війні. Початок Української революції (1914–1917 рр.)	8		2		6
Тема 9. Україна у період боротьби за відродження і збереження державності (1917–1921 рр.)	8	2			6
Тема 10. Встановлення й утвердження радянського тоталітарного режиму в Україні. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1921–1938 рр.)	8	2			6
Тема 11. Україна в роки Другої світовій війні (1939–1945 рр.)	8		2		6
Тема 12. Україна у перше повоєнне десятиліття та в умовах лібералізації суспільства (1945–1964 рр.)	8	2			6
Тема 13. Україна у роки загострення кризи радянської системи (1964–1991 рр.)	8		2		6
Тема 14. Україна в умовах становлення державності (1991-2004 рр.)	8		2		6
Тема 15. Українська держава на початку XXI ст.	10	2		2	6
Усього годин	120	16	16	4	84

Теми лекційних занять

1	Вступ до дисципліни. Україна в давні часи	2
2	Початок Національно-визвольної війни українського народу (1648–1657 рр.). Утворення Української козацької держави	2
3	Українські землі у другій половині XIX – на початку XX ст.	4
4	Україна у період боротьби за відродження і збереження державності (1917–1921 рр.)	2
5	Встановлення й утвердження радянського тоталітарного режиму в Україні. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1921–1938 рр.)	2
6	Україна у перше повоєнне десятиліття та в умовах лібералізації суспільства (1945–1964 рр.)	2
7	Українська держава на початку XXI ст.	2

Теми практичних занять

1	Київська держава (Русь-Україна) та Галицько-Волинська держава.	2
2	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV–XVII ст.)	2
3	Боротьба за збереження Української козацької держави. Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.	2
4	Українські землі у другій половині XVIII – першій половині XIX ст.	2
5	Україна в Першій світовій війні Початок Української революції (1914–1917 рр.)	2
6	Україна в роки Другої світовій війні (1939–1945 рр.)	2
7	Україна у роки загострення кризи радянської системи (1964–1991 рр.)	2
8	Україна в умовах становлення державності (1991-2004 рр.)	2

Самостійна робота

1	Вступ до дисципліни. Україна в давні часи	4
2	Київська держава (Русь-Україна) та Галицько-Волинська держава.	4
3	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV–XVII ст.)	6
4	Початок Національно-визвольної війни українського народу (1648–1657 рр.). Утворення Української козацької держави	6
5	Боротьба за збереження Української козацької держави. Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.	6
6	Українські землі у другій половині XVIII – першій половині XIX ст.	4
7	Українські землі у другій половині XIX – на початку XX ст.	6
8	Україна в Першій світовій війні. Початок Української революції (1914–1917 рр.)	6
9	Україна у період боротьби за відродження і збереження державності (1919–1921 рр.)	6
10	Встановлення й утвердження радянського тоталітарного режиму в Україні. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1921–1938 рр.)	6
11	Україна в роки Другої світовій війні (1939–1945 рр.)	6
12	Україна у перше повоєнне десятиліття та в умовах лібералізації суспільства (1945–1964 рр.)	6
13	Україна у роки загострення кризи радянської системи (1964–1991 рр.)	6
14	Україна в умовах становлення державності (1991-2004 рр.)	6
15	Українська держава на початку XXI ст.	6

8. Рекомендована література

Базова

1. Акт проголошення незалежності України. – К., 1991.
2. Бойко О.Д. Історія України. – К., 2003.
3. Бойко О.Д. Історія України: Навчальний посібник. – К., 2007
4. Бойко О.Д. Історія України: Посібник. – К.: Видавнич. центр «Академія». – 2002. – 656 с.
5. Борисенко В. Курс української історії. – К., 1996.
6. Борисенко В.Й. Курс історії України. Від найдавніших часів до XIX століття. – К.: «Либідь». 1999.

7. Бугрій В.С. Історія та культура України: навчальний посібник. – Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. - 318 с.
8. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. – К., 1990.
9. Грушевський М.С. Очерк історії українського народу. – К., 1990.
10. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991.
11. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст.: Нариси політичної історії. – К., 1993.
12. Гуржій О. Українська козацька держава у другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. – К., 1996.
13. Даниленко В.М. та інші. Сталінізм на Україні: 20 – 30-ті роки. – К., 1991.
14. Декларація про державний суверенітет України. – 16 липня 1990 р. // Нове законодавство України. – К., 1992.
15. Історія України. Документи. Матеріали / Уклад. В. Король. – К., 2001.
16. Історія України/ Керівник авт. кол. Ю.Зайцев. - Львів: Світ, 1996.- 488с.
17. Історія України/ Під ред. В.А.Смоляя. - К.: Альтернативи. - 1997.- 416с.
18. Історія України: Курс лекцій у двох книгах. – К., 1992.
19. Історія України: Курс лекцій: К, 3 кн. / За ред. І. Мельника. – К., 1993
20. Історія України: Навчальний посібник. – К., 1997
21. Історія України: Навчально-методичний посібник для семінарських занять / За ред. В. М. Литвина. – К.: Знання, 2006. – 607 с.
22. Історія України: нове бачення. – У 2 т. – К., 1996. – Т. 2.
23. Конституційні акти України 1917 – 1920 рр. – К., 1993.
24. Конституція України: Основний закон. – К., 1996.
25. Повість минулих літ // Літопис Руський. – Переклад Л. Махновця. – К., 1990.
26. Політична історія України. ХХ ст.: У 6 т. / Редкол.: І. Ф. Курас (голова) та ін. – К.: Генеза, 2002-2003.
27. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.І. Танцюри. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001.- 488с.
28. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України: У 2 т. – К., 1992. – Т.2.
29. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України: У 2 т. – К., 1992. – Т.1.
30. Пономарьов О. Розвиток капіталістичних відносин у промисловості України XVIII ст. – Львів, 1991.
31. Рибалка І. Історія України. – Ч. 1-2. – Харків, 1995, 1997.
32. Україна багатопартійна: Програмні документи нових партій. – К., 1991.
33. Українська Гельсінська група 1978 – 1982 рр.: Документи і матеріали. – Торонто, 1983.
34. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941 – 1945 рр. – К., 1967 – 1975 – Т. 1-3.
35. Українське суспільство на порозі нового тисячоліття / За редакцією М.О. Шульги. – К., 1999.
36. Український правозахисний рух. – Торонто, 1979.
37. Хрестоматія з історії Української РСР. – К., 1959. – Т.1.
38. Чайковський А.С. Невідома війна: Партизанський рух на Україні 1941 –

- 1945 рр. мовою документів, очима історика. – К., 1994.
39. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та Стародавня історія України. Курс лекцій. - К.: Либідь, 1992.- 376с.- Лекції 16-20.
40. Чорновіл В., Пенсон Б. Хроніка таборових буднів. – К., 1991.
41. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків: У 3 т. – К., 1993.

Допоміжна

1. Алексеєв Ю.М. Кульчицький С.Н., Слісаренко А.Т. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985 – 1999 рр.). – К., 2000.
2. Алексеєв Ю.М., Даниленко В.М., Історія України. – К., 1994.
3. Андрущенко В.Л., Федоров В.М. Запорізька Січ як український феномен. – К., 1995
4. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Х., 1990.
5. Бандера С. Автобіографія. – Львів, 1990.
6. Бандера С. Автобіографія. – Львів, 1990.
7. Баран В.К. Україна після Сталіна: Нарис історії 1953 – 1985 рр. – Львів, 1992.
8. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР. – К., 1999.
9. Білоус А. Політичні об'єднання України. – К., 1993.
10. Брецько Ф. Ф. Державотворення незалежної України (1991-2009). – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 128 с.
11. Бульба-Боровець Т. Армія без держави. – К., 1996.
12. Василенко Г.К. Велика Скіфія. – К., 1991.
13. Василенко-Полонська Н. Історія України: У 2 т. – К., 1993
14. Верига В. Нариси історії України (кінець XVIII – початок XX ст.). – Львів, 1996.
15. Винниченко В. Відродження нації. – К., 1990. – Ч. 1, 2.
16. Винокур І. С., Теоєгін Д. Я. Археологія України: Підручник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005.
17. Голобуцький В. Запорізьке козацтво. – К., 1994.
18. Дещинський Л. Є., Гаврилів І. О. та ін. Історія України та її державності. Видання 3-є, перероблене і доповнене: Навч. посібник. – Львів: Вид-во «Бескид Біт», 2005. – 368 с.
19. Документи Б. Хмельницького (1648 – 1657 рр.) – К., 1961.
20. Донцов Д. Націоналізм. – Торонто, 1966.
21. Дорошенко Д. І. Історія України 1917-1923 рр.: В 2-х т.: Документально-наукове видання / Упоряд. К. Ю. Галушко. – К.: Темпора, 2002.
22. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К., 1996. – Т.2.
23. Дорошенко Д. Нарис історії України. – Львів, 1991.
24. Дорошенко Д. Нариси історії України. – Т. 1-2. – К., 1991
25. Економічна історія України: Підручник / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович, Р. М. Матейко, З. М. Матисякевич; за заг. ред. Б. Д. Лановика. – К.: Видавничий дім «Юридична книга», 2004. – 456 с.
26. Захарченко П.П. Історія держави і права України: Підручник. – К., 2004.

27. История Второй мировой войны. – М., 1970 – 1974.
28. Іванов В. М. Історія держави та права України: Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2002. – Ч. 2. – 2003.
29. Історія України: нове бачення: У 2 т. / Під ред. В.А. Смолія. – К., 1995
30. Історія України: універсальний ілюстрований довідник / В. К. Губарев. – Донецьк: БАО, 2008. – 573 с.
31. Історія Українського війська. – К., 1992.
32. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х рр. – К., 1995.
33. Киричук Ю. Історія УПА. – Тернопіль, 1991.
34. Коломієць С.С. Історія формування української моделі розвитку сільського господарства: Частина 1. З найдавніших часів до початку 20-х рр. ХХ ст. – К., 2003
35. Король В. Ю. Історія України: Навч. посібник. 3-тє вид., виправл. та доп. – К.: Вид. центр «Академія», 2008. – 495 с.
36. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. – К., 1996.
37. Кравчук Л.М. Є така держава – Україна: Матеріали виступів, інтерв'ю, прес-конференцій, брифінгів, відповідей та запитання. – К., 1992.
38. Крупник Л. О. Історія України: формування етносів, нації, державності: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009.
39. Культура українського народу: Навч. посібник. – К., 1994.
40. Культурологія: українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник / За ред. М. М. Заковича. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, 2007.
41. Кульчицький В.С. Державний лад і право в Галичині (в другій половині ХІХ-на початку ХХ ст.). - Львів, 1966.
42. Кульчицький В.С. Застосування кодексів австрійського права на території Галичини // Стан кодифікаційного процесу в Україні: системність, пріоритети, уніфікація. - Київ, 1995.
43. Кульчицький В.С., Бойко І.Й., Настасяк І.Ю., Мікула О.І. Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини. - Львів, 2002.
44. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921 – 1939 рр.) – К., 1999.
45. Кучма Л.Д. Про найголовніше. – К., 1999.
46. Лаврів П.І. Історія Південно-Східної України. – К., 1996.
47. Лановик Б. Д., Матейко Р. М., Матисякевич З. М. Історія України: Навчальний посібник / За ред. Б. Д. Лановика, 3-тє вид., випр. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.
48. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу: Підручник. – К.: Вікар, 2006.
49. Литвин В. М., Мордвінцев В. М. Слісаренко А. Г. Історія України: Навчальний посібник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 669 с.
50. Литвин В. Політична арена України: дійові особи та виконавці. – К., 1994.
51. Литвин В. Україна: доба війн і революцій (1914-1920). – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003.
52. Литвин В.М. Україна: політика, політики, власть. – К., 1997.
53. Мартель Р., Борщак І. І. Мазепа: Життя і пориви великого гетьмана. – К.,

- 1991.
54. Мороз В. Серед елігів. – Тороніо, 1995.
  55. Музыченко П.П. История государства и права Украины. – К., 2003
  56. Нагаєвський І. Історія української держави ХХ ст. – К., 1993.
  57. Наливайко С. Українська Козацька християнська республіка. – К., 1992.
  58. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні. Сумська область / Упоряд. І. Г. Федоренко. – Суми: Собор, 2008. – 917 с.
  59. Новий довідник: Історія України. – 4-е вид., змін. і доп. – К., 2008.
  60. Новітня історія України: Підручник / А. Г. Слісаренко, В. І. Гусєв, В. П. Дрожжин та ін. – К.: Вища школа, 2000.
  61. Пасічник М. С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006.
  62. Пассек Т. Трипільська культура. – К., 1990.
  63. Петлюра С. Вибрані твори і документи. – К., 1994.
  64. Петров В.П. Походження українського народу. – К., 1992.
  65. Рибалка І.К. Історія України. Дорадянський період: Підручник. - 2-е вид. - К.: Вища школа, 1991.- 607с.
  66. Руденко Н.М., Русак А.В. Армія фашистського агресора: від перемог до поразок 1941 – 1945 рр. (Морально-психологічний аспект). – К., 1997.
  67. Савченко Н. М., Подольський М. К. Історія України: модульний курс. Навчальний посібник. – К.: Вид-во «Фірма «ІНКОС», «Центр навчальної літератури», 2006. – 544 с.
  68. Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ: вид-во «Лілея НВ», 2004.
  69. Сарбей В. Історія України ХІХ – поч. ХХ ст. – К., 1994.
  70. Скоропадський П. Спомини. – К., 1992.
  71. Слісаренко А., Томенко М. Історія української конституції. – К., 1993.
  72. Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис. – К., 1999.
  73. Стецько Я. 30 червня 1941 р. – Торонто, 1967.
  74. Субтельний О. Україна: історія. – К., 2006.
  75. Терещенко Ю. Україна і європейський світ. – К., 1996.
  76. Трофимович В. Україна в роки Другої світової війни (1939 – 1945). – Львів, 1995.

9. Інформаційні ресурси

Цифрові бібліотеки

«ExLibris» – режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>;

«Літера» – режим доступу: <http://litera-ua.livejournal.com/8211.html>

«Історія України» – режим доступу: <http://historyua.narod.ru/>;

«Ізборник» – режим доступу: <http://litopys.org.ua/>

«Малоруська народна історична бібліотечка» – режим доступу: <http://mnib.malorus.org/>

«Чтиво» – режим доступу: <http://chtyvo.org.ua/>;

Портал Інституту історії України НАН України <http://www.history.org.ua/>

Електронні довідково-інформаційні видання

Енциклопедія історії України // Інститут історії України НАН України: офіційний веб-сайт. – режим доступу: <http://www.history.org.ua/?l=EHUs>

Енциклопедія Українознавства // Книгарня “Горизонт”. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://horyzont.narod.ru/sloynyk_4.htm.

Українська енциклопедія // UAPEDIA.COM.UA. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.uapedia.com.ua/>.

Електронні джерела

Джерела з історії України <http://uahistory.info/category/dwerela/>